

Kommunikáció- és Médiatudományi Intézet

**Szavakba zárt életek: A narratíva, mint kommunikációs eszköz a modern kori
rabszolgaság médiareprezentációjában**

Kommunikáció- és médiatudomány (BA)

2014

Tartalomjegyzék

Bevezető	3
I. A rabszolgaság fogalmának konceptualizálása.....	5
II. A narratíva fogalmának konceptualizálása.....	6
III. A történetmesélés szerepe a humán kommunikációban.....	7
V. A digitális narratíva ereje	11
5.1. Narratíva a dokumentumfilmben – Afganisztán táncoló kislányai.....	11
5.2 Narratíva a kampányban – Kony 2012	15
VI. Az írott narratíva	19
6.1 Rabszolgaság a Távol- Keleten.....	19
6.2 A tömegkommunikáció szerepe Aesha Mohammadzai narratívájában.....	21
Utószó.....	24
Függelék	26
Szakirodalom- és forrásjegyzék	37

Bevezető

„Az univerzum történetekből épül fel, nem atomokból”¹

Muriel Rukeys

Az ember történetmesélési képessége az egyik leguniverzálisabb tulajdonság, mely az evolúció során kialakult. Történészek, antropológusok, régészek egyaránt találtak narratívákat, melyeket különböző kultúrák tagjai egymástól függetlenül örökítettek meg.

A „Tizenkét év rabszolgaság” című audiovizuálisan is feldolgozott írásban például egy, a 19. század elején, szabad polgárként élő fekete férfi meséli el elrablásának és fogságban töltött éveinek igaz történetét. Solomon Northop-ot akarata ellenére elhurcolták, eladták, éhezették és dolgoztatták a gyapotföldeken tizenkét hosszú évig, míg csellel ki nem szabadították keserves fogságából. Idén februárban egy tizenhét éves, kiskunlacházi lány szabadult ki rabságából, akit barátja egy autóért és némi készpénzért adott el. Az áldozatot egy sötét szobában tartották, rendszeresen kábítószerrel és prostitúcióra kényszerítették.

Ez csupán két történet felszínes és rövid körvonalazása, mely valószínűleg a megbotránkoztatottság érzésénél többet nem váltott ki a tömondatok olvasásakor. Vajon mennyiben lenne más a befogadó reakciója, ha az alábbi mondatokat olvasná:

Tizenkilenc évesen egyik bárról a másikra jártam, de a stricik mindig ott voltak. Le kellett tejni a bártulajdonosnak és a striciknek is, így csak annyi pénzem maradt, amit el tudtam költeni cigarettára, tisztasági eszközökre. Aztán Németországba kerültem, lényegében eladtak oda. Az ottani bártulajdonos sajnálta a lányokat, és nem tűrt meg maga körül striciket. A magyarországi strici három hónapra adott el a tulajnak, 1500 eurót kapott értem, tehát addig mindenképpen maradnom kellett. Utána eljöttem. Amikor hazakerültem, egyenest a pszichiátriára jutottam, aztán hároméves elvonót kezdtem el. Néha visszaestem, és megint hozzányúltam a szerhez. Megismerkedtem egy fiúval, talán három napig lehettem vele, és lőttük magunkat, aztán átadott egy bandának. Hosszú ideje lánykereskedelemmel foglalkoztak. Nagyon megvertek. De ütöttek

¹ RUKEYS, MURIEL. Speed of Darkness. Elérhető az interneten:
<http://www.poetryfoundation.org/poem/245984>

akkor is, ha például a kuncsaft részeg volt, és ezért fél óránál több időt töltött velem. És mindig megfenyegettek, hogy mi történik velem, ha eltűnök és megtalálnak.²

Ezt az interjút, melyből egy rövid részletet kiragadtam, egy magyar lánnyal készítette a Fejér Megyei Hírlap. A történet részleteinek megismerése az empátiára hatva a legtöbb médiafogyasztóban felébreszti a tenni akarás vágyát, a hírek pusztá tudomásul vételével szemben. A fent említett néhány élettörténet csak három abból a több millióból, amely az emberi szabadság elvesztéséről szól. Solomon Northop és a kiskunlacházi lány szerencsétlen sorsát semmi nem különbözteti meg egymástól, csupán az évszázad, amelyben éltek.

A 21. században modernkori rabszolgaságról beszélünk, ezért manapság a rabszolgaság fogalmát konceptualizálni nehézségekbe ütközik. Bár a legalitás kereteiből kikerült az emberkereskedelem, mégis a világ minden pontján találkozhatunk olyan emberek történetével, akiket akaratukon kívül tartanak embertelen körülmények között és kényszerítenek szörnyű dolgokra.

Egyetemi tanulmányaim során, tényfeltáró riportjaim készítése közben alkalmam nyílt interjút készíteni, beszélgetni olyan prostituáltakkal, akiket különböző módszerekkel, erőszakkal fosztottak meg emberi méltóságuktól. Szembesültem saját sztereotípiáimmal, miszerint a prostituáltak nem akarnak változtatni életkörülményeiken és maguknak köszönhetik sorsukat. Amikor végighallgattam a megkérdezett nők élettörténeteinek részleteit, a megismerés által sikeresen letéptem előítéleteim láncait magamról. Megkönnyebbülés volt kimászni a sztereotípiák hálójából és nem a prostituáltat látni bennük, hanem az embert, akiket olyan dolgokra kényszerítettek, melyekre egyikük sem szolgált rá. Erre a nézőpontváltásra csak a narratíva ereje képes.

Szakedolgozatom célja éppen ezért rávilágítani a narratíva fontosságára a médián keresztül közvetített tartalmakon belül. Emberi történetek elemzésének segítségével igyekszem felhívni a figyelmet egy olyan globális problémára, amely méltatlanul foglal helyet a modernizálódó világ jelenségei között.

A sajtó olyan eszközrendszerrel rendelkezik, mely felébresztheti az emberben szunnyadó morális igazságosztót, aki még tisztában van egy globális értékrenddel és követni is szeretné azt. Addig cselekvésről szó sem lehet, amíg a polgároknak nem tudatosul azon problémák

² Döbbenetes vallomás: megalázták, ütötték-verték futtatói a magyar szexrabszolgát Elérhető az interneten: http://www.atv.hu/szines/20100119_dobbenetes_vallomas_konyortelen_stricik_utottek_verték_a_magyar_szexrabszolga_lanyt

természete, mely akár a szomszédunkban, akár a világ – számunkra eldugott – szegleteiben megjelenhet.

Hipotézisem szerint a sajtónak lehetősége van felhívni a figyelmet globális jelenségekre, és segíthet egy közös társadalmi követelés kialakításában, mely a probléma megoldására irányul. Elméletem alátámasztásához a média által közvetített narratív elbeszéléseket és azok hatásait kívánom tanulmányozni a befogadókra. Továbbá szándékomban áll felkutatni azokat a konkrét cselekedeteket, melyeket a média hívott életre narratívák közlésén keresztül, ezzel is hozzájárulva a rabszolgaság intézményének végleges felszámolásához.

I. A rabszolgaság fogalmának konceptualizálása

Kutatásom alapjául a modernkori rabszolgaság médiareprezentációja szolgál. Ebből kifolyólag a dolgozatban használt „rabszolga” kifejezés pontos körülhatárolásához bizonyos kondícióknak együttesen kell teljesülniük ahhoz, hogy modernkori rabszolgaságról és ne csupán igazságtalannak vélt, kölcsönös megegyezés alapján létrejött munkaviszonyokról beszéljünk. Ilyen feltételek: mentális és/vagy fizikai kényszer, illetve a dolgozó megfosztása olyan alapvető jogoktól, mint a választási- vagy döntési szabadság.

Fontos megjegyezni, hogy a jelenkori rabszolgaság kereteibe nem csupán a klasszikus értelemben vett ingyen munkát végzők tartoznak bele, hanem a kényszer hatására, elfogadhatatlan körülmények között dolgozó, irreálisan alacsony anyagi ellenszolgáltatást kapó emberek is. Erre a legjobb példa a későbbiekben bővebben kifejtett, 12 millió indiai gyermekmunkás³ esete. Az áldozatok aprópénzért, veszélyes körülmények között dolgoznak háztartásokban, gyárakban, mezőgazdasági területeken és sokszor erőszaknak és szexuális zaklatásnak vannak kitéve.

Az ellenszolgáltatás természetét tekintve három csoportba lehet osztani a kényszer hatására dolgozókat. Az első az ingyen munkát végző, a második a fillérekért dolgozó, az utolsó pedig az úgynevezett „payment in kind” vagyis „kedvességben fizetett” kategória, mely a munka fejében való szállást és ételmet jelenti.

³ JYOTI, RAO Assessing Child Domestic Labour in India elérhető az interneten: http://www.unicef.org/india/child_protection_2053.htm

Az elvégzett munkák természete alapján négy kategóriát különíthetünk el. Első alcsoportként a rabszolgaság fogalmának 21. századi értelmezése alá sorolhatjuk a klasszikus értelemben vett, fizikai munkavégzés céljából tartott szolgákat.⁴

A szexualitás az ember egyik legalapvetőbb ösztöne. A történelmi eseményeket szemlélve nem túlzás azt állítani, hogy a világ egyik mozgatórugója. Ennek tudatában nem csoda, hogy a legbusásabb profitot a szexualitással kapcsolatba hozható szolgáltatások termelik. A második kategóriába így azok a nők, férfiak és gyerekek tartoznak, akiket prostitúcióra kényszerítenek, más néven a szexrabszolgák.⁵

A harmadik csoport, mellyel a dolgozat foglalkozni kíván: a harcra kényszerítés, azon belül is a gyermekkatonaság. Ez a jelenség főleg az instabil társadalmi és politikai berendezkedéssel rendelkező országokra jellemző, úgymint: Uganda, Szudán, Szomália, Kolumbia, Indonézia, vagy India. A dolgozat 2. számú mellékletében megtalálható egy infógrafika, mely felrajzolta a gyermekkatonák elterjedésének mértékét⁶.

Az utolsó kategória, az objektumként kezelt házastárs, elkülönül a többitől. Valódi rabszolgaságként ez csupán fenntartásokkal és speciális kondíciókkal kezelhető, ugyanis az akarat hiánya az individuumban másképp jelenik meg.

II. A narratíva fogalmának konceptualizálása

A dolgozat egyik alapeleme a narratíva, mely azért is alkalmas vizsgálati alap, mert az elbeszélés kellően rugalmas, ám kellően stabil képződmény ahhoz, hogy meghatározott kérdésekre vonatkozó tudományos elemzés kiindulópontja legyen.⁷

⁴ Az [antislavery.org](http://www.antislavery.org) adatai szerint egyes országokban a munkavállalók 10%-a végez házi és ház körüli munkát a megélhetéshez. Ebbe beletartozik a háztartásvezetés, takarítás, gyermekekre vigyázás, kertészkedés. A Nemzetközi Munkaszervezet (ILO) adatai szerint 52.6 millió férfi és nő végez világszerte háztartási munkát és 7.4 millió 15 év alatti gyermek. Többségük mélyszegénységben élő állampolgár, vagy a mélyszegénység elől fejlettebb gazdaságú országokba menekülő emigráns. Ide tartozik az adós rabszolgák többsége is. (Elérhető az interneten: http://www.antislavery.org/english/campaigns/home_alone/about_domestic_work_and_slavery.aspx)

⁵ Az ILO 20.9 millió rabszolgát tart számon hivatalosan, 2012-es jelentése alapján. Ennek 22%-át (4 500 000 ember) a szexuális szolgáltatásokra kényszerítettek adják.

⁶ A gyermekkatonaságra akkor figyelt fel a társadalom, mikor a Hágai Nemzetközi Büntetőbíróság elfogatóparancsot adott ki a híres kongói gerillavezér, Thomas Lubanga ellen. Szintén reflektorfénybe állította a problémát, mikor terjedni kezdett a közösségi oldalakon milliók által megosztott Kony film, melyről a dolgozat egy későbbi fejezetében szintén szó lesz.

⁷ László 2005:13

A narratíva egy nagyon tág fogalom, mely pontosan definiálva elbeszélést jelent, dolgozatomban a kifejezés azonban a különböző kommunikációs eszközök segítségével elbeszélt élettörténetekre vonatkozik.

„Az elbeszélés mint az ember alapvető élmény – és létezmódja – antropológiai sajátossága – már a nyelv vagy a történet megjelenése előtt létezik, és meghatározó szerepet játszik az emberi gondolkodás, személyiség és kultúra kialakulásában. Az elbeszélő mód nem fikciókat gyárt, amikor jelentést ad, hanem valóságot teremt.⁸”

III. A történetmesélés szerepe a humán kommunikációban

A narratíva oly annyira univerzális, hogy minden helyen, korban, és közösségben jelen van. Minden társadalmi osztálynak, emberi csoportnak megvan a maga története, és ezekben a történetekben gyakran olyan emberek lelik kedvüket, akik egészen különböző, sőt olykor ellentétes kulturális háttérrel rendelkeznek.⁹

„Az ember kora csecsemőkorától fogva jelentésalkotó lény.¹⁰” A narratíva a szociális élet egyik legfontosabb eleme, hiszen az emberi elme történetekként próbálja leképezni a körülötte lévő jelenségeket.

Ezt az elméletet Fritz Heider és Mary– Ann Simmel pszichológusok 1944-ben készített tanulmánya demonstrálja.¹¹ A kutatók olyan animációt készítettek, melyben egy kör és két háromszög egy négyzet körül mozog. Miután levetítették a tesztcsoportnak, megkérdezték a tagokat, szerintük mi történik a felvételen. A kísérlet alanyai az alábbi módon írták le a jelenséget: „a háromszög kergette a kört”, vagy „a nagy háromszög megverte a kis háromszöget és a korong ezért menekült el előle”. A kísérleti csoport úgy számolt be a látottakról, mintha a geometriai formák nem véletlenszerűen, hanem szándékok, motivációk által mozognának.¹²

⁸ László 2005: 29

⁹ Barthes 1966:237

¹⁰ László 2005: 38

¹¹ Heider - Simmel Demonstration. Elérhető az interneten: <http://www.youtube.com/watch?v=sZBKer6PMtM>

¹² BIRKÁS, BÉLA - LÁBADI, BEATRIX . Az arcok szerepe a társas megismerési folyamatokban. Elérhető az interneten: http://www.evuluciospszichologia.hu/uploads/9/3/4/5/9345921/szocilis_kognici_bbblb.pdf

Egy kísérlet során Chip Heath, a Stanford Egyetem professzora arra próbált fényt deríteni, hogyan szelektálja az információkat az egyetemi hallgatók agya. Ahhoz, hogy ezt megtudja, kidolgozott egy egyszerű kísérletet, melyben a hallgatókat csoportokra osztotta és megkérte őket, hogy készítsenek egy körülbelül egy perc hosszúságú prezentációt az Amerikai Egyesült Államok bűnügyi helyzetéről. Az előadások végeztével a professzor mutatott nekik egy rövid videót, hogy megbontsa diákjai figyelmét. Ezután a fiataloknak le kellett írniuk mindent, amire emlékeztek egymás prezentációjából. Az eredmény szerint a hallgatók 63%-a képes volt felidézni a prezentációk narratív elemeit és csupán 5%-uk emlékezett a statisztikára.

A történetmesélés elsődleges szerepe a kapcsolatteremtés: egyrészt a mesélő és hallgatóság, másrészt a hallgatóság tagjai között. Ez a láthatatlan híd, melyet a narratíva képez, embereket köt össze a világ legkülönbözőbb pontjain.

Második fontos funkciója az oktatás, előrejelzés. Gary Klein pszichológus szerint a történetek rendkívül hasznos tanítási eszközök, mert illusztrálják azokat az ok-okozati kapcsolatokat, melyeket az emberek talán nem ismertek azelőtt, és megvilágítják azokat a leleményes módszereket, amelyekkel emberek már oldottak meg problémákat.¹³ „Heidegger (1989) hermeneutikai filozófiája is hangsúlyozza, hogy az elbeszélés révén vagyunk képesek a múltbeli tapasztalatokat vagy a jövőben várható eseményeket a jelenbe hozni, a >>jelenvalólét részévé << tenni¹⁴.”

Harmadik funkcióként elemezhetjük a narratíva véleményformáló törekvéseit. A rabszolgaságról megjelenő bármely médiatermék magában hordozza a változtatás lehetőségét, azon elv alapján, hogy minél többen tudnak egy jelenségről, annál nagyobb eséllyel következik be pozitív előremozdulás. A szabad polgárok legtöbbszörének érdeklődési körén kívül esik a rabszolgaság problémája, mert a psziché sokszor igyekszik magától távol tartani az ilyen típusú, megterhelő információkat. A sajtóorgánumokon keresztül felszínre kerülő emberi történetek azonban átformálhatják a közönyt érdeklődéssé, majd cselekvési szándékká.

Jeremy Hsu újságíró egy tanulmányában¹⁵ azokra a kérdésekre keresi a választ, hogy az ember miért élvezi a történeteket, és a narratíva kognitív és érzelmi befolyása hogyan hat a

¹³ The Importance of Stories. Elérhető az interneten: <https://www.boundless.com/communications/supporting-your-ideas/using-life-experience-narrative/the-importance-of-stories/>

¹⁴ László 2005:18

¹⁵ Jeremy Hsu 2008. The Secrets of Storytelling: Our Love for Telling Tales Reveals the Workings of the Mind *Scientific American Mind* 19:4.

valóságról alkotott képre. Hsu elképzelése szerint az emberek tanulási szándékkal mesélnek történeteket egymásnak, hiszen egy másik ember tapasztalatai alapján könnyebben elsajátíthatóak azok a képességek, amelyek megkönnyítik az életben maradást. Tanulmányában leírja, hogy a történeteknek egyedülálló ereje van, hiszen az érzelmeikre hat.¹⁶

Az ember mások történeteinek befogadásához és feldolgozásához az empátia képességét használja. Az együttérzés segítségével az egészséges agy automatikusan elindít egy azonosulási folyamatot. Az emberek biológiai és személyiségbeli különbségei miatt az empátia érzésének nem egyenes következménye a segítségnyújtási szándék, de létfontosságú lépésnek tekinthető a könyörületes cselekvés felé.¹⁷

„... amikor sikeresen állapítjuk meg és értelmezzük, hogy mit csinál valaki, mindig elbeszélő történetek kontextusában igyekszünk elhelyezni egy konkrét epizódot: a történetek készletét az érintett egyénekhez tartozó, illetve az azokkal a keretekkel kapcsolatos történetek alkotják, amelyek között ezek az egyének cselekednek vagy cselekvést szenvednek el. (...) azért így tesszük lehetővé mások cselekedeteit, mert maga a cselekvés alapvetően történeti jellegű. Mivel mindannyian elbeszéléseket élünk meg életünk során, és mivel elbeszélések segítségével értelmezzük saját megélt életünket, ezért alkalmas a narratív forma mások cselekedeteinek a megértésére, a történeteket átéljük, mielőtt elmondják, kivéve, ha fikcióról van szó.”¹⁸

¹⁷ What is Empathy? Elérhető az interneten: <http://greatergood.berkeley.edu/topic/empathy/definition>

¹⁸ MacIntyre 1999:284

IV. A narratív paradigma elmélete és annak megjelenése a modernkori rabszolgaság médiareprezentációjában

A dolgozat szempontjából egyik legfontosabb kommunikációelméleti relevanciát Walter Fisher, Kenneth Burke tudományos munkájának továbbgondolása közben fedezte fel, miután paradigmaváltással eljutott a racionális világ paradigmájától a narratív paradigma elméletig. A paradigmaváltás természetesen nem jelentette sem egyéb kommunikációelméletek, sem a racionalitás teljes elvetését, sőt a racionalitás Fisher elméletének fontos részét képezi. A paradigmaváltás során „Fisher a racionalitás helyett a történetmesélést helyezi az értelmezés középpontjába és így születik meg az a fogalom, mely szerint a narráció olyan szimbolikus cselekedetek– szavak és/vagy tettek– összessége, amelyek sorba rendeződnek és jelentést hordoznak mindazok számára, akik élik, alkotják és értelmezik azokat”.¹⁹

A rabszolgaság médiareprezentációjának két fontos pólusa van, egyrészt a tartalomközlő, vagyis a mesélő, másrészt a tartalombefogadó. A cselekedetek narratívákká való állandó leképezése az embert történetmesélő lénné teszi. Ennek fényében Fisher megalkotja a „homo narrans”²⁰ fogalmát, mely tükörfordításban az „elbeszélő embert” jelenti.

A történetmesélés rekonstruálja a valóságot és alkalmazhatóvá teszi azt a kommunikáció minden formájában. A valóság tehát nem az egzakt tények ismeretén keresztül, hanem a történetmesélés által ragadható meg és kommunikálható mások számára.

„Fisher szerint a narratív ésszerűség alapján megformált történetek egyformán jók, az elfogadáshoz azonban még két kritériumot rendel: a narratív koherencia és a narratív hitelesség fogalmát. A narratív koherencia a történet valószínűségét mutatja meg; azt, hogy mennyire vág össze más történetekkel, illetve azt, hogy elvárható-e benne a szereplők hiteles viselkedése. Egy történet pedig akkor hiteles, ha a befogadók korábbi tapasztalatai alapján igaznak hat.”²¹

A fisheri logika mentén továbbhaladva a narratíva lehetőséget nyújt az események többszemponútú vizsgálatára, ezáltal nagyobb teret hagyva a befogadó valóságrekonstrukciójára. A narrátor egyfajta mediátori szerepet tölt be, mert a történet elmesélésének segítségével a hallgatóság olyan részletes információk birtokába jut,

¹⁹ Aczél 2003:175

²⁰ Fisher 1984:6

²¹ Aczél 2003:176

melyekhez egyébként nem lenne hozzáférése. Az elbeszélő karaktere, a konfliktusok, a megoldások és az elbeszélés módja változik, de az elmondás minden fajtája kapcsolódik az emberi állapotról közvetített valóságképhez.²² A hallgatóság észleli a történeteket, feldolgozza és tudatosan vagy tudat alatt reflektál rájuk.

Az egzakt valóság természete különbözik a narratív valóságtól. A narratív valóság leíró jellegű és segít megérteni bármely emberi választást vagy döntést, beleértve a tudományt is.²³ Ezzel szemben az egzakt valóság informáló funkcióval bír. A történet létrehozása, majd írott vagy kimondott szavakba öntésének folyamata tulajdonképpen az érzések szavakká alakítása. Amikor tudat alatt egy kimondott vagy leírt szó az agyban automatikusan jelentéssé formálódik.²⁴

V. A digitális narratíva ereje

5.1. Narratíva a dokumentumfilmben – Afganisztán táncoló kislányai

Egy olyan országban, ahol a nők a mai napig kénytelenek teljesen elfedni testüket, burka alá rejtve külsejüket, terjed egy jelenség, mely Magyarországon oly kevésbé ismert, hogy az interneten alig lelhető fel a témába vágó magyar nyelvű írás.

Ahogy a 3. számú melléklet mutatja, a szokás szerint fiúkat öltöztetnek női ruhába és nézik, ahogy táncolnak. Emellett a gyerekekkel tulajdonosuk azt tehet, amit akar, megerőszakolhatja, szélsőséges esetekben meg is ölheti őket. Azokat a kislányokat, akiket professzionális futtatók ragadnak el Afganisztán utcáiról és nem képesek megtanulni táncolni, eladják szexrabszolgának. Gazdag afgánok státuszszimbólumként kezelik a gyerekeket, akik kénytelenek behódolni gazdájuk akaratának.

Bár a kormány tisztában van a jelenséggel, mégsem tesz ellene semmit, senki nem mer beszélni a „Bacha Bazi”²⁵-ről. Ebből kifolyólag Najibullah Quarishi a film többi készítőjével

²² Fisher 1984:6

²³ Fisher: 1984:9

²⁴ Fisher 1984:1

²⁵ بازیچه (Játék a fiúkkal)

együtt, küldetésnek tekintette a „The Dancing Boys of Afghanistan”²⁶ elkészítését. A dokumentáció a Frontline amerikai műsor keretein belül jött létre, és 2012-ben vetítették először.

- *Dastager, hová megyünk?*
- *Egy 12– 13 év körüli nagyon csinos fiút keresünk, akiből jó táncos lehet.*
- *Az éjszakát is velük töltöd?*
- *Persze.*

A dokumentumfilm ezzel a párbeszéddel nyit, mely a fiatal Najibullah Quraishi riporter és a középkorú Dastager egykori hadúr között zajlik. A férfiak az autóban ülnek, és úgy beszélgetnek egymással, mintha egy hétköznapi bevásárlást igyekeznének elintézni. Quraishi azonban nem egy mindennapos ügyintézés miatt kíséri el a gazdag üzletembert.

Az autó megáll egy ház előtt, melynek udvarán egy kisfiú téblábol. Az ajtó kinyílik, Dastager kiszáll a járműből, beszél a házkapun, majd visszaindul, mögötte a tizenegy év körüli Shafiqgal. Mindketten beszállnak az autóba.

Ez a folyamat összesen harminckilenc másodperc alatt zajlott le. Ez azt jelenti, hogy Afganisztán bizonyos területein egy kisfiú kicsit több mint fél perc alatt egy befolyásos üzletember tulajdonába kerülhet, aki később fizikailag, lelkiileg és szexuálisan is szabadon bántalmazhatja őt.

Dastager, aki házas és két kisfiú édesapja, 10 –14 év körüli szegény sorsúakat keres, akiket pénzért megvásárolhat szüleiktől, majd kiképezheti őket énekesnek, táncosnak és szükség esetén szeretőnek is. A Dastager tulajdonát képező kisfiúk életkora eltérő. Van, akit már 5 évesen maga mellé vett. Amint egy fiú eléri a 18 éves kort, nem kívánatos már a férfiak számára, így elbocsátják. Quraishi a kisfiúkkal kapcsolatos viszonyáról kérdezte az afgán üzletembert:

- *Mennyi fiúd volt?*
- *Megszámlálhatatlan. Körülbelül két– háromezer.*
- *Speciális érdeklődést mutatsz feléjük?*
- *Igen.*

²⁶ The Dancing Boys of Afghanistan Elérhető az interneten: <http://vimeo.com/11352212>

- *Létesítesz velük szexuális kapcsolatot?*
- *Nem.*

Bár Dastager nemmel felel a kérdésre, szája széles mosolyra húzódik. Nonverbális kommunikációja kifejezi, hogy nem mond igazat, valójában szexuális kapcsolatot tart fenn tulajdonaival.

Bár a dokumentumfilm Dastager narratívájára helyezi a fókusz, mégis érdemes kiemelni, és összehasonlítani két áldozat élettörténetét. Az újságírónak alkalma nyílt beszélgetni Shafiqgal a zenész Rafi és Dastager jelenlétében, illetve egy másik hadúr rabszolga fiújával kettesben. A készítőknél ezáltal páratlan lehetőségük volt arra, hogy éreztessék a különbséget az igaz és a hamis narratíva között. A megfélemlített fiúk nem mernek valódi érzelmeikről beszélni tulajdonosaik előtt. Amikor a riporter Shafiq-ot kérdezte, a kisfiú csak ugyanazt válaszolhatta, amit Rafi súgott neki. Ezzel szemben a másik fiú – kihasználva azt, hogy nincs körülötte ura – a következőt nyilatkozta:

„ Félek azoktól, akik bántalmaznak és megölhetnek. Tönkretették az életemet, (...) mindenki arra kér, hogy legyek együtt vele. A közeledés visszautasítása nagyon veszélyes.”

A megkérdezett nézők 72%-a, a dokumentáció legmeggrázóbb jelenetének azt a párbeszédet találta, melyben Dastager és barátai nevetve egy éjszakai tivornya emlékeit elevenítették fel²⁷.

- *A Shadyan sivatagban...*
- *Hol?*
- *Mazarban. Volt egy fiú, aki Mazarból jött. Mindenki ivott és bárki, aki úgy érezte beszállhatott a kocsiba és a fiú csak feküdt ott, még csak nem is mozdult (...) bárki csinálhatta vele a kocsiban.*
- *Milyen szép kisfiú volt igaz?*
- *Elképesztően.*
- *Hány éves volt?*
- *Tizenhárom, talán tizennégy.*

A filmet több kommunikációs bravúr is rendkívül különlegessé teszi. Egyrészt azon kevés dokumentumfilmek közé tartozik, melyek képesek az események mindkét pólusát

megszólaltatni. A „The Dancing Boys of Afghanistan” lehetőséget nyújtott mind a rabszolgatartóknak, mind a rabszolgáknak, hogy narratívájukon keresztül ismertessék meg a „Bacha Bazit” a nyugati kultúrkörrel. Másrészt nem visszaemlékezésekkel hitelesíti a történeteket, hanem a néző „élőben” követheti, hogyan válik egy szegény gyerek igazi afgán táncoló fiúvá. A kézi kamerával készített felvételek, melyek csak időnként mutatják az afgán riportert, még jobban bevonják a nézőt az élettörténetekbe.

Az ötvenkét percen át tartó tragikus történetfolyam sikeresen sarkallta a nézőket cselekvésre. A film 2010-es amerikai premierje után nagymértékű adományok folytak be Shafiq és családja megmentéséért, akik azóta biztonságban vannak a film producereinek köszönhetően.²⁸ A narratíva egyik leghatékonyabb tulajdonsága a névlegesítés. A médiának köszönhetően a világ több hírrel is találkozhat, melyben sanyarú sorsú rabszolgákat említenek. Az általam vizsgált sajtótermékek azonban nevet, arcot és hangot adnak az elnyomottaknak, ezáltal az emberek megismerik az egyént és nagyobb hatásfokkal indulhatnak el bennük a segítséssel kapcsolatos pszichológiai folyamatok.

A The Dancing Boys of Afghanistan az egyik legforradalmibb dokumentumfilm, melyet valaha elkészítettek. A személyes narratívák általában alátámasztják a mesélő moralitásának pozitív mivoltát. Ez az alkotás ezzel szemben a jómódú afgán férfiak történeteit helyezte középpontba, és használta fel arra, hogy még jobban elősegítse az áldozatokkal történő azonosulást.

A narratíva ereje az összes vizsgált mű közül ebben a legelsöprőbb. A történetek hatását fokozza az úgynevezett „kettős olvasás, megfigyelés és introspekció”, amely szerint az olvasó a szereplő lelkiállapotát és a saját lelkiállapotát egyszerre olvassa.²⁹ A hozzászólók mind arról tanúskodnak, mennyire letaglózva érzik magukat a történetek hatása alatt. A hatásvizsgálat alátámasztása érdekében érdemes elemezni néhányat a több száz kommentárból.³⁰ melyek egyértelműen mutatják, hogy a jelenség mennyire felszította a közönség indulatát, mely különböző alanyokra és azok variációira irányul.

Természetesen mindegyik hozzászólás tartalmazza a filmben látott rabszolgatartók elítélését és az áldozatok iránti sajnálatot. Ezen túlmenően vannak olyan hozzászólások, melyek az

²⁸ Q&A with Producer Jamie Doran and Reporter Najibullah Quraishi Elérhető az interneten: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/dancingboys/etc/qa.html>

²⁹ László 2005:29

³⁰ Join The Discussion <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/dancingboys/talk/>

amerikai és egyéb nyugati kormányokra irányulnak, értetlenkedve, hogy a demokratikus hatalmak miért nem tesznek semmit annak érdekében, hogy az afgán kormány betartassa hatályban lévő törvényeit. Vannak olyan kommentálók is, akik történelmi okokat keresnek a jelenség hátterében. Egyesek egyértelműen az iszlámot teszik felelőssé a tradíció kialakulásáért és a vallás természetes velejárójának tartják, mások megkérdőjelezzik a tálibok hatalomból való elmozdításának helyességét.³¹A legtöbben azonban nem a bűnösöket, hanem az áldozatokat megsegítését helyezik fókuszba. A nagybetűk kizárólagos használata³² az indulatok virtuális kifejezése és a figyelemfelkeltés eszköze a hozzászólások világában. A kommentáló a dokumentumfilm hatása alatt, feldúlt lelki állapotban írhatta üzenetét, nem fontolta meg annak tartalmát. Erről a szóismétlések és a logikátlan nyelvtani szerkezet is árulkodik. A hozzászólót elsöpörte a narratíva ereje, ezért látja a megoldást abban, hogy másokkal is meg kell ismertetni Afganisztán táncoló fiúinak szomorú történetét.

5.2 Narratíva a kampányban – Kony 2012

A tömegkommunikációs eszközök szervezett társadalmi akciót indíthatnak el azáltal, hogy „exponálják” azokat a tényeket, melyek szemben állnak a közérkölcsökkel.³³A közösségi oldalak új színteret nyitottak a társadalmi cselekvésnek. Az olyan kulturális rendszerek, mint az írás vagy az audiovizuális médiumok, újabban a számítógép és az internet – új adaptációs feltételeket és követelményeket hozva létre – jelentősen átformálják az emberi gondolkodást és érintkezési módokat³⁴.

Egy 2014 februárjában mért adat szerint a facebooknak 1.23 milliárd felhasználója van,³⁵ vagyis – ahogy a Kony 2012 című film is rávilágít –ma több embernek van profilja a facebookon, mint ahányan éltek a Földön 200 évvel ezelőtt. Az internet világa előtt az információk sokkal lassabban áramoltak, az emberek élettörténeteiket csupán a

³¹ 6. számú melléklet

³² 6. számú melléklet

³³ Lazarsfeld – Merton: 22

³⁴ László 2005:17

³⁵ SMITH, CRAIG. How Many People Use 415 of the Top Social Media, Apps and Tools?
<http://expandedramblings.com/index.php/resource-how-many-people-use-the-top-social-media/#.UxxQ6YWxVK0>

környezetükkel oszthatták meg. Mára egy kattintással akár a világ másik felével is megtehetik ezt. Ez azt jelenti, hogy közel másfél milliárd ember között áramlik szabadon az információ, mely nagymértékben megkönnyíti a média dolgát.

Joseph Kony egy, azon afrikai gerillavezérek közül, akik ellen a Nemzetközi Büntetőbíróság bírái elfogatási parancsot³⁶ adott ki. Az ugandai polgárháború vallási fanatikus hadurának hadserege családjuktól elrabolt gyerekekből áll közel harminc éve.³⁷ A gyermekeket³⁸ akár fényes nappal elragadhatják otthonukból Kony zsoldosai, és gyakran az áldozatok szeme láttára végzik ki családjukat. A lányokat szexuális aktusra, a fiúkat gyilkolásra kényszerítik és arra, hogy embereket csonkítsanak parancsra.

A gerillavezér tevékenységéről Jason Russel rendező készített egy 30 perces dokumentumfilmet, az Invisible Children szervezet megbízásából.³⁹ Egy infográfika⁴⁰ adatai alapján a Kony 2010 című dokumentumfilmet hat nap alatt száz millióan tekintették meg a közösségi média hógolyó effektusának köszönhetően. A videó 2012. március 5-én került fel a világhálóra és március 6-ára 13.500 %-kal megugrott nézettsége,⁴¹ miután a közismert amerikai médiaszemélyiség, Oprah Winfrey beszélt róla a Twitter közösségi portálon.

A kampányvideót három részre tagolhatjuk. Az első szakasz narratívája a legerősebb, itt azonosulhat a közönség legintenzívebben az áldozatok élettörténeteivel. A másodikban a nézők azt a folyamatot követhetik végig, hogy hogyan alakul át az egyéni törekvés társadalmi cselekedetté az élettörténetek megismerésének hatására. A harmadik szakasz a kampányról szól és arról, hogyan segítheti az ügyet a közönség.

A videó elején elhangzik az alábbi mondat:

³⁶ Warrant of arrest for Joseph Kony Elérhető az interneten: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc97185.PDF>

³⁷ Encyclopedia Britannica: Joseph Kony. Elérhető az interneten: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1017670/Joseph-Kony>

³⁸ 7. számú melléklet

³⁹ Kony 2012 Elérhető az interneten: <https://www.youtube.com/watch?v=Y4MnpzG5Sqc>

⁴⁰ How 'Kony 2012' Went Viral. Elérhető az interneten: http://www.huffingtonpost.com/2012/04/12/kony-2012-viral-infographic_n_1421812.html

⁴¹ Kony 2012 in numbers. Elérhető az interneten: <http://www.theguardian.com/news/datablog/2012/apr/20/kony-2012-facts-numbers>

„Az emberiség legnagyobb vágya, hogy tartozzon és kapcsolódjon valahova. (...) Megosztjuk, amit szeretünk, és ez emlékeztet minket mindarra, ami közös bennünk.(...) Ez a kapcsolat megváltoztatja a világ működését.”

Az egyszerű, három soros bevezető két célt testesít meg. Egyrészt emlékeztet arra, hogy a világon élő minden emberben létezik valami közös, ezáltal elindítja az azonosulási folyamatot. Másrészt előre bocsátja, hogy az emberek közötti kapcsolat megváltoztatja a világ működését, tehát cselekvést indukálhat.

Az indító képsorok által tanúi lehetünk annak, hogyan jön világra Jason Russel rendező kisfia. Egy átlagos amerikai születésének bemutatása megpróbálja hangsúlyozni az emberek közötti hasonlóságot. Az amerikai nők ugyanúgy adnak életet gyermeküknek, mint az afrikaiak, a csecsemők bőrszínüktől függetlenül felsírnak, vagyis minden emberi élet ugyanúgy kezdődik.

A film alkotói a regresszív narratívum formáját alkalmazzák, vagyis a kiinduló esemény értékelése pozitív, és ez az értékelés változik az események kibontakozásával egyre negatívabbá.⁴² Ez az alkotásban úgy nyilvánul meg, hogy videofelvételeken, fényképeken a nézők láthatják a fiatal felnőtt Jacob mosolygó arcát, ahogy delfint simogat, vagy megöleli Gavint. Ezt követően archív videók segítségével felelevenítik azokat az időket, amikor Jacob még nemrég menekült gyerekkatona volt. A tizenegy év körüli ugandai fiú, az ideiglenes menedékhelyen ülve, könnyes szemmel az alábbi történetet meséli el:

„Félünk attól, hogy megint elkapnak minket a lázadók és meg fognak ölni. Amikor a bátyám megpróbált elsökní, megölték egy pangával⁴³. Elvágta a torkát. Láttam. (...) Elkapnak minket és elvisznek a bozótosba, azért jövünk ide, hogy mentsük az életünket.”

Jacob történetmesélése közben a néző olyan képeket lát, melyek segítségével szembesül az ugandai menedékhelyek nyomorával. Kisgyermek fekszenek a földön, pokrócba csavarva, összezsúfolva egy szobányi területen.

Jacob narratíváját hallva Jason Russel ígéretet tett a fiúnak, miszerint mindent megtesz, hogy megállítsa Kony-t. Ekkor döntötte el, hogy elkészíti a Kony 2012-t. A rendezőre olyan erős

⁴² László 2005:119

⁴³ Nagy, széles kés, melyet főként Kelet-Afrikában használnak eszközként, vagy fegyverként.

hatást gyakorolt a narratíva, hogy cselekvésre inspirálta. Vizsgálva, hogy milyen érzelmi befolyásoltság alá került az élettörténet hallatán, érthetővé válik a koncepció, miszerint, ha másoknak is megmutatja az összegyűjtött verbális és vizuális narratívákat, talán a társadalomban is felébred a tenni akarás.

A videó ezután megismerteti Joseph Kony személyét a nézővel, a rendező kisfiának segítségével, aki a közönséget szimbolizálja. Russel Gavin narratíváján keresztül gyermeki egyszerűséggel tudatja a közönséggel, hogy ki Joseph Kony. A gyerekek nem látják át a komplex kulturális, gazdasági, politikai és egyéb folyamatokat, leegyszerűsítve hoznak értékítéletet, miszerint valami lehet jó, vagy rossz. A rendező ezt kihasználva teszi egyértelművé az üzenetet, amikor Gavin elé tolja Jacob és Kony fényképét. Gavinben a képernyőn, a nézőkben a képernyő előtt rögzül az üzenet: Jacob jó, Kony rossz. A rendező a kisfiúnak magyarázza érthetően, hogy ki az ugandai hadúr, de a közönséget célozza valójában.

A videó elkészítése előtt az amerikai politikusok nem álltak az afrikai gyermekkatónák felszabadításának ügye mellé, ám a társadalmi nyomás hatására több szenátor (e.g. Jim Inhofe) is nevét adta a projekthez, így elősegítve azt, hogy amerikai katonákat küldhessenek Kony felkutatására.

Barack Obama elnök 2011-ben egy alacsony számú amerikai katonai egységet küldött Ugandába⁴⁴, hogy segítséget biztosítsanak a helyi erőknek ahhoz, hogy közösen eltávolítsák Joseph Konyt a harcmezőről. Anthony Di Lorenzo floridai újságíró ezt a politikai beavatkozást és a kampány sikerét kizárólag a narratíva erejének és a nézők azonosulási képességének tulajdonítja.⁴⁵

A „Kony akció” stratégiai elképzelése az volt, hogy az ugandai hadurat hírhedtté tegyék, megismertessék a világgal különböző matricák,⁴⁶ plakátok, molinók, videó anyagok által és az emberek erkölcsi érzékenységét és empátiáját használják fel céljaik elérése érdekében. A sanyarú gyermeksorsokon megbotránkozott állampolgárok civil mozgalmakat szerveztek,

⁴⁴ Barack Obama amerikai elnök levele a Kongresszusnak Interneten elérhető:

https://docs.google.com/file/d/0B1mpsxTKZcbbMjNIOTRIM2EtOGE0MS00MDY2LTlmZjUtODFINzFiYmU0MmUz/edit?hl=en_US

⁴⁵ DI LORENZO, ANTHONY 2012. The Power of Digital Narrative: Kony 2012 as Case Study Elérhető az interneten: <http://blogs.luc.edu/adilorenzo/2012/03/20/the-power-of-digital-narrative-kony-2012-as-case-study/>

⁴⁶ 4. számú melléklet

melyeket a politikusok nem tudtak figyelmen kívül hagyni és végül a helyi kormányzattal kooperálva beavatkozhattak a közép- afrikai belügybe, ezáltal nemzetközi konfliktussá duzzasztva azt.

Ahol a politika a saját maga által felállított korlátokba ütközik, ott a narratíva megismerésének hatására előtérbe kerül a magánember cselekvőképessége. Az élettörténetek hatásköre inkább mikro társadalmi szinten érzékelhető, mely ezáltal közvetett hatást gyakorol a makro társadalmi szintre.

A mű kommunikációtudományi szempontból azért is érdekes, mert ez volt az első olyan dokumentumfilm, mely kifejezetten a közösségi oldalakat célozta és az emberek megosztásai útján került a köztudatba. A sajtó mediátori szerepének eleget téve oly módon hatott a közvéleményre, hogy az követelte a politikai erőktől, hogy konkrét lépéseket tegyenek egy probléma megoldásának érdekében.

VI. Az írott narratíva

6.1 Rabszolgaság a Távol- Keleten

Az évente 32 milliárd dollárt termelő emberkereskedelem áldozatainak 55%- a nő vagy kislány, és 22% uk dolgozik szexrabszolgaként.⁴⁷ Az egyik legsúlyosabban érintett ország Kambodzsa. A helyi kormány állítása szerint több mint 34.000 szexmunkás⁴⁸ dolgozik az országban, melynek egyharmada gyerek.⁴⁹ Az AFESIP⁵⁰ Cambodia az olyan áldozatok megsegítésére alakult szervezet, mint a 22 éves Sreypov Chan.

Az „Egy elmenekült szexrabszolga naplója” című rendkívül sokkoló írás, mely 2011 júliusában jelent meg a Marie Claire online felületén, három oldalon keresztül ecseteli a legkegyetlenebb részletekbe menően a fiatal kambodzsai lány hányattatásait.⁵¹ Ez a

⁴⁷ Trafficking and Slavery Fact Sheet. Elérhető az interneten: <http://www.freetheslaves.net/Document.Doc?id=34>

⁴⁸ A szexuális szolgáltatások vizsgálatakor különbséget kell tenni a szabad prostituált és a szexrabszolga között. A szabad prostituált független individuum, aki szabad akaratából árulja a testét, a szexrabszolgák élete azonban sorozatos nemi erőszakból áll.

⁴⁹ Cambodia's History and Human Trafficking. Elérhető az interneten: http://www.afesip.org/about-us/history#_ftn9

⁵⁰ Acting for Women in Distressing Situations

⁵¹ PESTA, ABIGAIL 2011. Diary of an Escaped Sex Slave Elérhető az interneten: <http://www.marieclaire.com/world-reports/news/diary-escaped-sex-slave>

médiatermék kiválóan szemlélteti, hogyan olvad több ember elbeszélése (a nyugati újságíróé, az elbeszélő áldozaté, az 5 éves HIV pozitív kislányé) egy egységes, erőteljes narratívává.

A fiatal, mindössze hét éves kislányt saját édesanyja adta el a fővárosba, ahol évekig arra kényszerítették, hogy több mint 20 férfival létesítsen szexuális kapcsolatot naponta. Chan három év után tudott elszökni, ez azt jelenti, hogy raboskodása során hozzávetőlegesen 21.900 idegennel kellett együtt hálnia. Száz olvasó közül nyolevankettő a cikk leghatásosabb részének Chan szüzességének elvesztését találta. A fiatal kambodzsai gyerek többször visszautasította kliensét, melynek hatására futtatója bekente chili paprikával lábujját és intim testrészét inzultálta vele, majd a hüvelyébe tolt egy forró vasrudat. A fájdalomtól még fel sem ocsúdott kislányt ezt követően brutálisan megerőszakolta első kliense.

Rabszolgaságának ideje alatt az elképzelhető összes módon bántalmazták, különböző tárgyakkal molesztálták szexuálisan, és sokszor csoportosan megerőszakolták. A lány elmondása szerint annyira közömbös lett, hogy sokszor csak feküdt az ágyon és várta, hogy egymást váltsák az ügyfelek. Többször megpróbált lehetetlen helyzete elől elmenekülni, de elkapták, megbüntették, majd továbbadták egy másik bordélynak. Sreypov Channak végül szerencséje lett, újabb szökési kísérlete sikerült, és egy olyan otthonba került, ahol a szexipar áldozatainak rehabilitációjával foglalkoznak.

A kambodzsai nő narratívája más szerencsétlenül járt lányok történeteit is érinti. Beszámol például arról, hogyan vájták ki egy másik rabszolgalány szemét futtatói, amikor vissza akarta utasítani a további kliensek közeledését közvetlenül az abortusz után. Ennek a kislánynak a történetét egy kisfilm dolgozza fel, ahol az áldozat bedagadt arccal, könnyeit törölgetve meséli el, hogyan próbálták három alkalommal visszavarni a szűzhártyáját, hogy fogva tartói négyszer tehessék zsebre az érintetlen kislányért járó fizetséget.⁵² Sreypov a cikkben kimondja, miért van szükség a történetek elmesélésére:

„Nem fogom elfelejteni a múltamat, sem a férfiak kegyetlenségét, amit soha nem fogok megérteni, de erőként használom fel, hogy változtathassak. Ha senki nem tudja, semmi nem fog változni.”

⁵² Sex Trade Cambodia Elérhető az interneten: <https://www.youtube.com/watch?v=chVvfSizsIA#t=194>

A web 2.0 megjelenésének forradalmisága óriási befolyással van a média interaktivitására. A facebook és más közösségi oldalaknak köszönhetően az olvasók még a narratíva hatása alatt hangot adhatnak véleményüknek. Jelenleg 31 megszólalás tekinthető meg a cikk alatt és többségük híven tükrözi a narratíva fontos szerepét a sajtórepresentációban. A „The Dancing Boys of Afghanistan” című dokumentumfilm fórumával ellentétben, itt a kommentálók nevüket és arcukat is adják üzeneteikhez. A világ legkülönbözőbb pontjairól érkeztek reakciók a cikkhez, és mind azt igazolják, hogy a személyes, részletekbe bocsátkozó narratíva cselekvésre készíti a közönséget⁵³.

A hozzászólások többsége dühről, sajnálatról szól, illetve arról, milyen szervezetek által lehet segíteni a rászorulókon. Az, hogy lehetővé teszik a cikkhez való hozzászólást egyrészt megkönnyíti a megrázó sorok feldolgozását, másrészt lehetőséget biztosít a potenciális segítségnyújtási formák egymás közötti megtárgyalására. A „minden apró dolog számít” típusú hozzászólások biztatják a közönséget arra, hogy a lokális problémák megoldása előbb-utóbb kifejti hatását globálisan is.

6.2 A tömegkommunikáció szerepe Aesha Mohammadzai narratívájában

A történetek többféle úton közvetíthetőek. A legáltalánosabb a szájról- szájra terjedése, mely fontos rítus volt, mind szociológiai, mind kommunikációelméleti szempontból. A másik – a hipotézis alátámasztásához használt legfontosabb csatorna – a tömegkommunikáció. „A tömegkommunikációs eszközök státust adnak közügyeknek, személyeknek, szervezeteknek és társadalmi mozgalmaknak.”⁵⁴

A sajtó, a rádió és az újságok meglehetősen jól ismert eltéréseket fednek fel a nyilvánosság előtt, és rendszerint ez a kitergetés valamilyen mértékű nyilvános cselekvést erőszakol ki olyan dolgok ellen, amit magánjelleggel addig toleráltak.⁵⁵

A radikális iszlám országok objektumként kezelt, rabszolgaként tartott nőinek történetei kellően alátámasztják Lazarsfeld állítását. Azokban az országokban, amelyekben az európai emberek számára oly idegen radikális iszlám törvények vannak hatályban, legálisan lehet

⁵³ 8. számú melléklet

⁵⁴ Lazarsfeld – Merton 1948: 22

⁵⁵ Lazarsfeld – Merton:23

erőszakot alkalmazni büntetésként. Például az Iránban hatályos törvények értelmében a visszaeső tolvajlásért kézlevágás jár.⁵⁶

Egy nyugati nő számára teljesen elképzelhetetlen, hogy azért, mert a férje engedélye nélkül hagyja el a házat, az orra levágásával bűnhődik. A fiatal Aesha Mohammadzai hasonló borzalmakon ment keresztül, amikor megpróbált elmenekülni tálib férje elől. Aesha sokkoló történetét a Daily Beast a következőképpen tolmácsolta rendkívül aprólékosan, 2009 decemberében:⁵⁷

A lányt apja még 13 éves korában adta feleségül egy tálib férfihoz, hogy rendezze a két família közötti viszályt. A férj, családjával együtt, brutálisan bántalmazta a kislányt és arra kényszerítette, hogy állatokkal aludjon. Amikor Aesha úgy döntött elmenekülni, férje szomszédai rajtakapták és azonnal hívták a rendőrséget, akik a kandahari börtönbe zárták tetteért.

Miután apja kihozta a zárkából és újra átadta férjének, az – családjával együtt – kivitte Aesha Mohommadzait a hegyekbe. A tálibok erősen ragaszkodnak a Sharia szigorú betartásához, büntetésként a férfi levágta Aesha orrát és füleit is. A csonkítás után a tálib család a hegyekben hagyta az erősen vérző lányt. Aesha ezt követően a nagyapja házához tudott kúszni, így szerencsés körülmények között megmenekült.

A fiatal afgán lányt ezután egy amerikai katonai bázison gyógyították, ahol kezdetleges kezelésben részesítették, majd elszállították egy, az ország másik régiójában található, nőknek fenntartott, titkos menedékhelyre. A férj és családja követelték, hogy adják ki nekik a szerencsétlen sorsú lányt, ám Aesha végül sikeresen kijuttatták az Egyesült Államokba, ahol most nevelőszüleivel él.⁵⁸

A radikális iszlám országok patriarchális világában a helyi társadalmi igények nagyon különbözőek az európaiaktól. Az asszonyok tárgyként kezelése csupán a nyugati civilizáció szemében minősül rabszolgaságnak. A helyiek többsége – a nőket is beleértve – máshogy

⁵⁶ ÁGOSTON, ZOLTÁN 2010. Kézlevágás csokilopásért. Elérhető az interneten: http://nol.hu/kulfold/kezlevagas_csokilopasert-849451

⁵⁷ LEMMON, TZEMACH, GAYLE 2009. An Unspeakable Crime Elérhető az interneten: <http://www.thedailybeast.com/articles/2009/12/28/afghanistans-unspeakable-crime.html>

⁵⁸ WATSON, LEON- FARBEROV, SNEJANA 2013. Tragic Time cover girl Aesha is just weeks from completing series of painful surgeries to give her a new nose after she was mutilated by her Taliban husband Elérhető az interneten: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2323274/Aesha-Mohammadzai-Fearless-Time-cover-girl-Aesha-just-MONTHS-away-getting-new-nose-mutilated-Taliban-husband.html>

gondolkodik a kérdésről. Az iszlám és a modern keresztény világ kulturális ütközőpontja a sajtóban tükröződik, a nyugati civilizációk tagjainak felháborodásán keresztül.

A csonkítás büntetesként való alkalmazása mindennapos bizonyos közel-keleti országokban, mégis, csak Rakhi Allah, Aesha Mohammadzai és néhány sorstársuk kaphatja vissza az orrát, melyben nagy szerepe van a sajtónak. A fiatal lányok történeteit felkarolták és a létező összes orgánumon keresztül közvetítették narratívájukat. Aesha a Time magazin címlapjára kerül,⁵⁹ publikált róla a Daily Mail, meghívták televíziós beszélgetős műsorokba, majd nem sokkal később a nők jogait védő civil szervezetek arca lett. Aesha sajtóban megjelenített élettörténete olyan elsöprő erővel bírt, hogy rengeteg ember nyújtott neki mind anyagi, mind más jellegű segítséget. A média felhívására az emberek még Amerikába kerülése előtt pénzt gyűjtöttek neki, illetve több plasztikai sebész is felajánlotta segítségét ingyen. A narratívának és a sajtónak köszönhetően kapott Aesha új esélyt az életre. Külön honlapot is létrehoztak számára, ahol árulhatja általa készített ékszereit, illetve amelyen keresztül a világ bármely pontjáról fogadnak adományokat.⁶⁰

Arról, hogy hány nő szenved hasonló körülmények között a Közel-Keleten nincs statisztikai adat, az azonban bizonyos, hogy ha Aesha történetét az amerikai sajtó nem juttatja el emberek millióihoz, akik fel tudták ajánlani segítségüket, még mindig megcsonkított arccal kellene élnie. Aesha és sok más bántalmazott és elnyomott nő története olyan dühöt generált a nyugati társadalmakban, hogy szervezetek ezrei alakultak a bántalmazott muszlim nők felszabadításáért. Paul Lazarsfeld a média ilyen és ehhez hasonló akcióit „keresztes hadjáratoknak” nevezi.⁶¹

Lazarsfeld megfogalmazása fedi a narratíva szerepének legfontosabb céljait: a tettesek eltántorítását, a társadalom dühének cselekvéssé alakítását. A „drámaian leegyszerűsített ügy” kulcsfontosságú fogalom a rabszolgaság médiareprezentációjában. A sajtó, a kulturális antropológia tudományos munkáival ellentétben nem alkalmas arra, hogy megértesse a

⁵⁹ 5. számú melléklet

⁶⁰ Aesha: The Woman from Afghanistan. Elérhető az interneten: <http://www.aeshasjourney.com/>

⁶¹ „A „keresztes hadjárat” eltérő módokon működhet a népesség különböző rétegei között. Egyes esetekben legnagyobb hatása talán nem is annyira a közömbös polgárság felrázása, mint a tettesek megriasztása. Gyűjtőpontjába gyűjtheti egy addig közömbös polgárság figyelmét (...) és ezt néhány drámaian leegyszerűsített ügyre irányíthatja.”⁶¹

cselekmények kontextusát a közönséggel. A média a tények közlése mellett nem térhet ki a bekövetkezés okainak hosszas magyarázatára. Aesha, a valláskultúrát tekintve többé-kevésbé⁶² homogén környezetben él, melynek mentalitása nagymértékben eltér a nyugati kultúrákétól. A muzulmán nők sokszor beletörődnek sorsukba és elfogadják annak alakulását, ezt bizonyos mértékig a kultúrák részeként kell tekinteni és tiszteletben kell tartani.

A médiának lehetősége van úgy szimplifikálni a sokrétű cselekményeket, hogy az mindenki számára értelmezhető legyen. A sokszor narratív eszközökkel történő drámai leegyszerűsítés segít a közönségnek a morális értékítélet meghozásában.

Utószó

Amikor a modernkori rabszolgaság médiareprezentációját választottam vizsgálati tárgynak, tisztában voltam azzal, hogy a világban rengeteg, szabadságától megfosztott ember él. Érdeklődési körömnél és jogi tanulmányaimnak köszönhetően több ügygel, esettanulmánnyal, ítélettel és hírrel találkoztam, ám az emberi viselkedés válogatott brutalitásával csak az élettörténetek megismerése közben szembesültem.

A kutatás során kiderült, hogy milyen tág és sokszínű értelmezést nyújtanak a „rabszolgaság” „szabadság” illetve „narratíva” fogalmak. Megismerhettem a narratívák számtalan fajtáját elbeszélések, hangok, videók és képek formájában. Érdekes volt megfigyelni, hogy hogyan rendeződnek sorba a verbális és nonverbális kifejeződések és alakulnak át jelentéssé mindazok számára, akik élik és értelmezik azokat. Emellett sok érdekes kísérletet láttam, mely alátámasztotta személyes tapasztalataimat is, miszerint az emberi elme történetekként képezi le a körülötte lévő világot, illetve az empátia érzésének kialakulása hosszú evolúciós folyamat végeredménye. Az elemzések során az a fisheri állítás is helyesnek bizonyult, miszerint az élettörténetekben – a hitelesség szempontjából – fontos pozíciót foglal el a racionalizmus. Megállapítottam továbbá, hogy a Lazarsfeld- féle „keresztes hadjáratok” virágkorukat élik a 21. századi médiában, bár hatásuk inkább a közömbös polgárok felrázásában, mintsem a tettesek elriasztásában realizálódik.

Miközben Afganisztán táncoló fiúi, Kony gyerekkatonái, Sreypov Chan, illetve Aesha Mohammadzai elmesélték szomorú élettörténeteiket nem csupán az öngyógyítás útjára léptek és felhívták a figyelmet a rabszolgaság problémájára, hanem alátámasztották a dolgozat elején

⁶² Afganisztán állampolgárainak 84%-a szunnita, 15%-a síita, fennmaradó része pedig hindu, szikh, párszi, illetve zsidó. (<http://www.afghanistans.com/information/people/religion.htm>)

felállított hipotézist is, megmutatva azt, hogy a narratívák cselekvésformáló ereje elsöprő a hírekével szemben. Az élettörténetek nem csupán a kusza kronológiai sorrendbe rendezett cselekvések útvesztőjében, hanem a mesélő lelkivilágában is elkalauzolják a közönséget.

Az újságírói hivatás egyik legnagyobb ajándéka az, hogy lehetőséget nyújt olyan problémák feltárására, melyek a média nélkül nagy valószínűséggel rejtve maradnának. A rabszolgaságról szóló narratívák hatásvizsgálata alátámasztja Edward Bulwer-Lytton mondását, miszerint „a toll erősebb, mint a kard”. Annak ellenére, hogy a modernkori rabszolgaságról rengeteg statisztikai adat áll az érdeklődők rendelkezésére, a számok és százalékok soha nem fognak olyan mélyen belevésődni a befogadó agyába, mint az emberi történetek, melyekkel azonosulni tud.

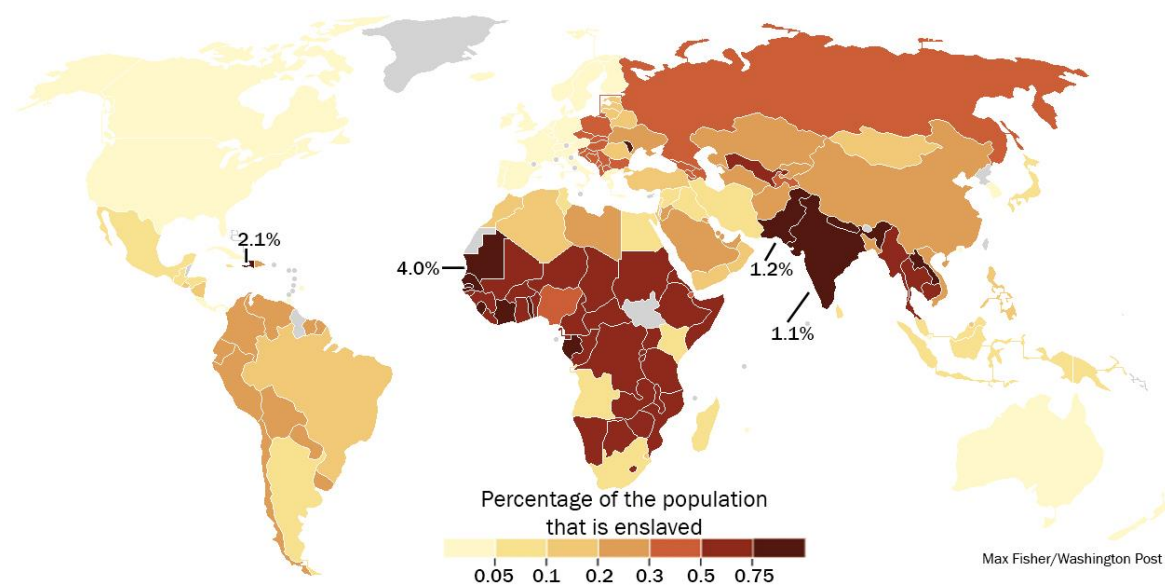
Természetesen az élettörténetek megismerése nem jelenti egy ilyen mélyen gyökerező és globálisan elterjedt problémának a megoldását, de hozzájárulhat az emberek életkörülményeinek javításához. A médiának csupán az információk formákba öntésére és szabad áramoltatására van lehetősége, az embereknek ezzel szemben a cselekvésre is.

„Talán azt választod majd, hogy a másik irányba nézz, de soha többé nem mondhatod, hogy nem tudtál róla.”⁶³

⁶³ William Wilberforce

Függelék

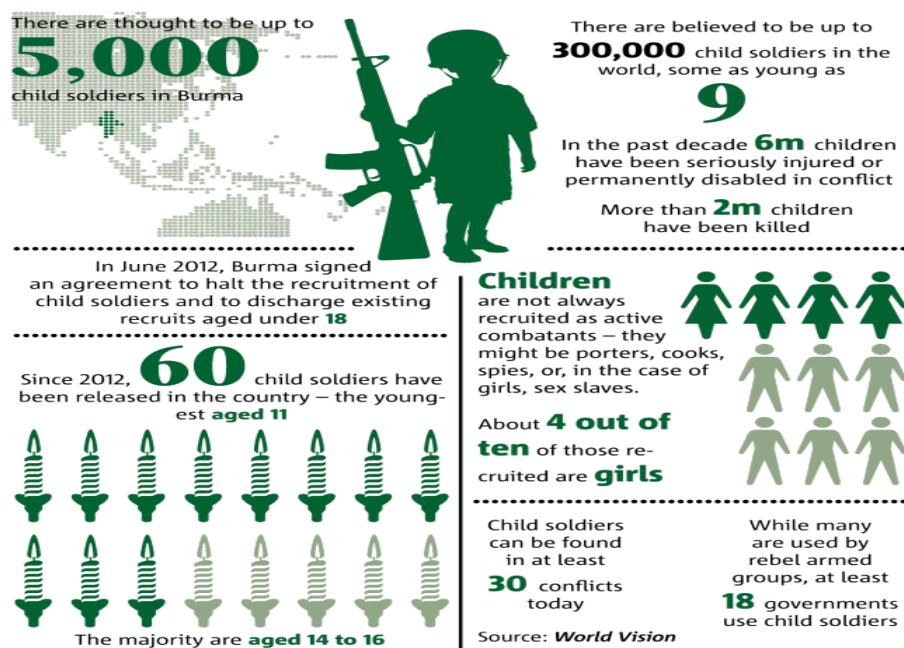
1. számú melléklet: A rabszolgaság elterjedése^{64 65}

⁶⁴ Forrás: FISHER, MAX 2013. This map shows where the world's 30 million slaves live. There are 60,000 in the U.S. Elérhető az interneten: <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2013/10/17/this-map-shows-where-the-worlds-30-million-slaves-live-there-are-60000-in-the-u-s/>

⁶⁵ Értelmezés: A térkép kimutatja, hogy a népesség hány százaléka él rabszolgaságban.

2. számú melléklet: Infógrafika a gyermekkatonaságról^{66 67}

⁶⁶ Forrás: (2013) *Forced into fighting: The battle to rid Burma of its child soldiers*. Elérhető az interneten: <http://metro.co.uk/2013/03/18/forced-into-fighting-the-battle-to-rid-burma-of-its-child-soldiers-3525856/>
Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

⁶⁷ Adatok fordítása: Több, mint 5000 gyerekkatona lehet Burmában. Burma aláírt egy egyezményt 2012-ben annak érdekében, hogy megállítsa a gyermekkatonák sorozását, és hogy a 18 év alatti sorozottakat leszerelje. 2012 óta 60 tizenegy év alatti gyerekkatona szabadítottak fel az országban. Több, mint 300.000 gyerekkatona lehet a világban, néhányuk mindössze 9 éves. Az elmúlt évtizedben 6 millió gyerek súlyosan megsérült, vagy tartósan fogyatékosá vált az összeütközésekben. Több mint 2 millió gyereket meggyilkoltak. A gyerekeket nem mindig aktív harcosoknak sorozzák – lehetnek hordárok, szakácsok, kémek vagy szexrabszolgák. Tíz sorozott gyerekből négy kislány. Manapság világszerte minimum 30 konfliktusban használnak fel gyerekkatonaikat. Míg sokuk felfegyverzett, lázadó csoportokban lelhető fel, legalább 18 kormányról is köztudott, hogy soroz gyerekkatonaikat.

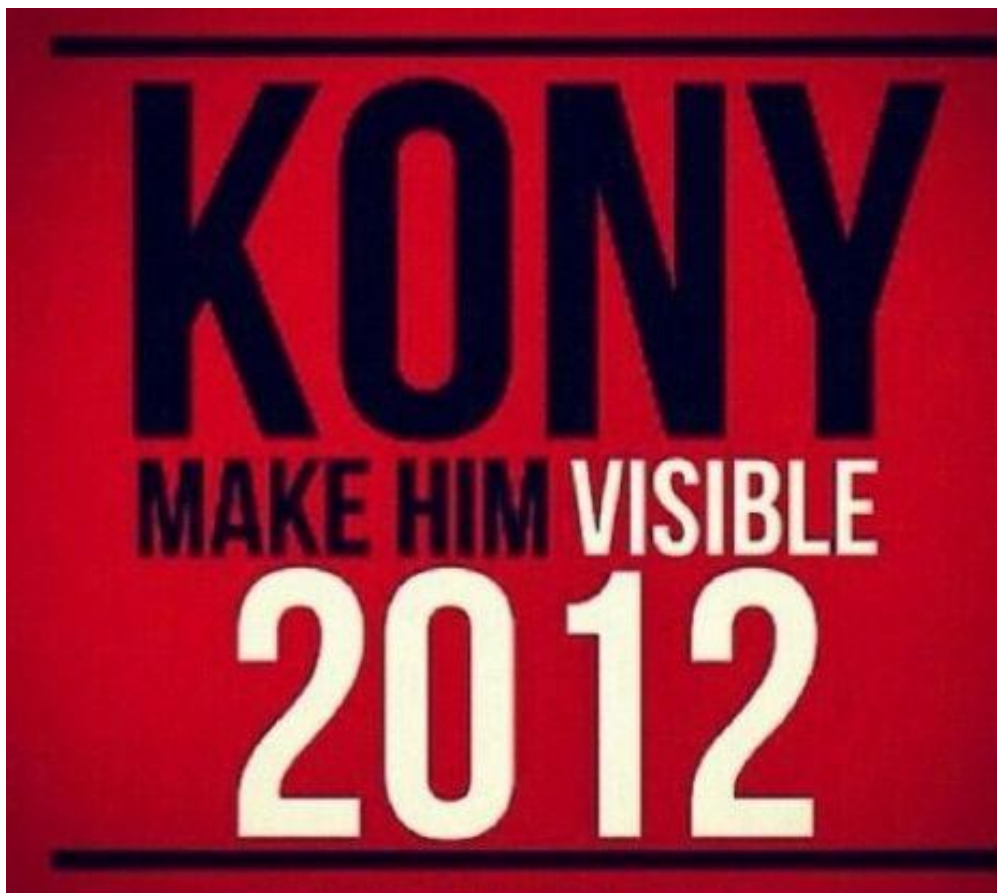
3. számú melléklet: „The Dancing Boys of Afghanistan”⁶⁸

⁶⁸ Forrás: YERMAN, MARCIA G. 2012. “The Dancing Boys Of Afghanistan” — Examining Sexual Abuse
Elérhető az interneten: <http://www.mgyerman.com/2012/02/14/the-dancing-boys-of-afghanistan-examining-sexual-abuse/>

*Balról- jobbra: Shafiq, Najibullah Quraishi, és Dastager*⁶⁹

4. számú melléklet: Kony 2012⁷⁰

⁶⁹ Forrás: ALBUM: The Dancing Boys of Afghanistan Elérhető az interneten:
<http://quraishifilms.com/gallery.php?p=38>

⁷⁰ Forrás: DEIBERT, MICHAEL: The Problem with Invisible Children's "Kony 2012" Elérhető az interneten:
<http://africanarguments.org/2012/03/08/the-problem-with-invisible-childrens-kony-2012-by-michael-deibert/>

5. számú melléklet: Aesha Mohammadzai a Time magazin címlapján⁷¹

⁷¹ NELSON, SARA C. 2013. Aesha Mohammadzai, Afghan Woman Mutilated By Taliban Urges Abused Women 'Never Give Up' (PICTURES) Elérhető az interneten: http://www.huffingtonpost.co.uk/2013/02/26/aesha-mohammadzai-afghan-woman-mutilated-taliban-abused-women-pictures_n_2765436.html

6. Számú melléklet: Hozzászólások a „The Dancing Boys of Afghanistan” című filmhez:

„Nagyon jó dokumentumfilm. Le vagyok sokkolva a tudattól, hogy gyerekeket fizikailag, érzelmileg, pszichésen és szexuálisan bántalmaznak. Mint a fiatalokat védő szociális munkás, nem hiszem el, hogy az országom, Kanada, még mindig segít Afganisztánnak, annak ellenére,

hogy tudnak erről a jelenségről. Ezt a filmet fő műsoridőben kellene vetíteni az Egyesült Államokban, Kanadában azért, hogy mindenki tudjon erről a barbár szokásról, melyet még mindig gyakorolnak Afganisztánban. Írni fogok a képviselőmnek, hogy csalódottságomat fejezzem ki Kanada, a problémával kapcsolatos hallgatásával kapcsolatban.”

„A pederasztia gyakorlása, melyet a dokumentumfilmben látunk, valószínűleg még az Iszlám előtt alakult ki. Az ókori görögök, perzsák ugyanúgy csinálták, vagyis ez egy ősi hagyomány újjáéledése, mely megtalálta helyét a muszlim férfiak közösségében. Nyilvánvalóan egy hatalom - és presztízs orientált viselkedés a szexualitásban is megjelenik a nemek radikális elválasztása által. Azt hiszem, ugyanez lenne a helyzet, ha a fiatal nők elérhetőek lennének Afganisztánban. A fiatal, serdülő fiúk szexuálisan vonzóak egy olyan dominancia- központú kultúrában, ahol a velük folytatott kapcsolat előkelő helyet jelöl egy rugalmatlan hierarchián belül.”

„Jobb sorsuk volt a bacha bazi fiúknak a tálibok idején. Meg kellene próbálnunk segíteni visszaszerezni a hatalmat Afganisztánban.”

„Tudni akarom, hogyan segíthetek ezeken a fiúkon! Mindennap imádkozom azért a gyerekért, akik kimondta, hogy a fiúkat gyakran meg is ölik. Kérlek, tudassátok velem, mit tehetnek az emberek a fiúk megmentésének érdekében!”

A hozzászólók közül sokan érzik a narratíva hatását, a nyomást, hogy segíteniük kell, de sokszor nem tudják, hogyan tudnák megvalósítani.

„Muszlimként, két kisfiú anyjaként és emberi lényként is mélyen érint, amit láttam. Az iszlám tiltja ezt a fajta erőszakot. Ülhetnék itt és vesztegethetném az időmet azzal, hogy nevén nevezem ezeket a gonosz pedofilokat, de nem fogom. Inkább segítek Shafiq családján és a dollárjaimmal beszélek.”

„MÁR MAJDNEM NEM NÉZTEM MEG. DE MOST MINDEN ISMERŐSÖMNEK ÍROK, HOGY ÍRJANAK VEZETŐIKNEK, HOGY AZOK NYOMÁST GYAKOROLHASSANAK AZ AFGÁN KORMÁNYRA. UGYANÍGY A SAJÁT KORMÁNYUNK VEZEŐINEK IS, AKIK SEGÍTHETNEK MEGÁLLÍTANI EZT A BORZALMAS BŰNCSELEKMÉNY SOROZATOT, MELYET ÁRTATLAN GYEREKEK ELLEN KÖVETNEK EL. SZÉGYEN AZ AFGÁNOKRA,

HOGY EZT HAGYJÁK. NEM BESZÉLÜNK ELEGET A BŰNRŐL, MUSZÁJ NYOMÁST GYAKOROLJUNK A VEZETŐNKRE, HOGY MEGÁLLÍTHASSÁK EZT. TALÁN HA TÖBBSZÁZAN ÍRUNK, VALAMIT TEHETÜNK/FOGNAK TENNI. EZÉRT IMÁDKOZOM. SZÉGYEN AFGANISZTÁNRA, SZÉGYEN MINDAZOKRA, AKIK EZT HAGYTÁK.”

7. számú melléklet: cikk Joseph Konyról

"Az emberölés megváltoztat": gyilkolni tanították az ugandai gyerekkatonát 72

Joseph Kony ugandai tömeggyilkos harcra kényszerített gyerekkatonái szörnyű dolgokat láttak és tettek. Becslések szerint 38 ezer gyermeket soroztak be és kényszerítettek a harcra. Sokkoló beszámoló az egyik gyerekkatonától, aki gyilkolt és csonkított, és Konyról úgy beszélt, mint egy olyan vezetőről, aki beszédével képes „hatalmába keríteni” az embereket.

Joseph Kony

Észak-Ugandában, egy festői tájon épült faluban él Norman Okello. A távoli dombok háttére előtt sorakozó nádtetős földkunyhók, és veteményesek idillikus látványa mellett nehéz elképzelni, hogy 1994. január elsején egy alacsonyan szálló ugandai harci helikopterből lőtték az Isten Ellenállási Hadserege (Lord Resistance Army, LRA) magas fűben rejtőző katonáit.

Norman aznap volt 12 éves, az LRA pedig szívesen szervezte be soraiba a hasonló korú gyerekeket. Az önjelölt médium és tömeggyilkos, Joseph Kony vezette LRA gyerekkatonái hírhedten kegyetlenek. A helyi vezetőket ajkuk átfűrésével és lelakatolásával akadályozták meg abban, hogy az ugandai hadseregnek jelentsék a terrorcsoport hollétét. A kerékpározáson

⁷² <http://www.atv.hu/kulfold/20140214-ugandai-gyerekkatonak-az-emberoles-megvaltoztat>

– amit Kony tiltott – rajtakapott lakosok lábait levágták, és az embereket arra kényszerítették, hogy egymást kínozzák. Norman két évet harcolt az LRA oldalán, és mindezt látta.

Az LRA gyakran saját szülei megölésére kényszerítette az újoncokat, hogy ne legyen családjuk, ahova hazatérjenek. Ezért, amikor az LRA katonái édesapjával együtt elfogták, Norman inkább letagadta saját apját, így az megmenekülhetett. Ezután Normant négy, husángokkal felfegyverzett tinédzserrel a felismerhetetlenségig összeverették, de előtte közölték vele: ha jajgat, megölik. A „beavatást” követően közölték vele, hogy tisztátalan, és ezért egy furcsa szertartás keretében keresztet rajzoltak a fejére, ajkaira és a szívére.

Körülbelül két hónappal elrablása után Normant és több újonc társát arra kényszerítették, hogy verjék össze, majd öljék meg egy 18 éves bajtársukat – bűne az volt, hogy négy éves embertelen bánásmód után szökni próbált. Az újoncok husángokkal, bozótívágó késekkel, baltákkal estek neki szerencsétlennek, majd a félholtra vert fiút Norman végezte ki, egy melldőféssel.

„Amikor először ölsz, automatikusan megváltozol” – számolt be a brit Telegraphnak Norman. „Addig ártatlan voltál, most már bűnös vagy. Ilyenkor úgy érzi az ember, hogy tetteitársukká, a tagjukká válik” – fogalmazott.

Norman történetét először Theo Hollander, a Nemzeti Emlékezet és Béke Dokumentációs Központ nevű keresztény segítségnyújtó pszichológus kutatója hallotta. A szervezet feljegyzést vezet a 19 évig tartó konfliktusról. Becslések szerint nem kevesebb, mint 38 ezer gyerekkatonát raboltak el (a számok ellentmondók, egyes források szerint 66 ezer gyermeket soroztak be katonának, vagy raboltak el szexrabszolgának – a szerk), és kényszerítették az LRA melletti harcra. Sokuknak – mint Normannak is – évekig tartott, hogy visszaszokjanak a normális élethez. Az ő története szörnyű, de „általánosnak” mondható.

Hollander 10 évvel a fiú megmenekülése után találkozott Normannel – aki még akkor is félt elaludni, és gyakran rémálmok gyötörték, amelyekből kiáltozva riadt fel. Normann – Hollander elbeszélése szerint – a pszichológussal folytatott interjúk közepén felállt és futással próbálta levezetni haragját és pusztító ösztöneit.

Az LRA-ben minden nap éhezések, menetelések, bántalmazások végtelen körforgása volt, időről-időre erőszakos rajtaütésekkel. A gyakori verés hatására kegyetlenné váló Norman hamarosan újoncok bántalmazásában és elrablásában is részt vett.

Kony és követői abban hittek, hogy a hadúr hatalmas szellemek hatalmában van. Norman sokszor látta, hogy „szent napokon” Kony egy fügefá alatt beszél több száz fős hallgatóságához. „Kony nem félelmetes” – állítja Norman. „Barátságosan elbeszélget az emberrel. Nem akarja, hogy féljenek tőle. Azt akarja, hogy erős férfiként a szemébe nézzünk. Beszélgetni aztán tud!

Reggeltől estig képes sok mindenről – főleg politikai dolgokról – beszélni. A vele beszélgetők viselkedéséből lehet felismerni, hogy a hatalmába kerültek. Nyilvánvaló, hogy egy hétköznapi ember nem képes állva napkeltétől napnyugtáig beszélni” – emlékezett a volt gyerekkatona.

Ahogy Normanben nőtt az erőszakosság, és átment a kiképzésen, rituális „áldásban” részesült. A sikeres gyerekek brigádjuk tapsa és éneklése közepette felsorakoztak új, „szentelt vízzel”

meghintett fegyverrel a kezükben. A rituálé után a fiúk három napot félmeztelenül töltenek, hogy látsszon rajtuk a mellükre rajzolt kereszt. Norman arra emlékszik, hogy ekkor nagy büszkeséget érzett: úgy volt vele, hogy az LRA az új családja. A volt gyerekkatona beismerte: sok embert gyilkolt és csonkított meg, amire akkor még büszke is volt, mivel ezzel bemutathatta, hogy „nagy ember lett”. Mindig azt mondogatta: élvezd ellenségeid meggyilkolását, különben ők fogják élvezni a tiédet.

Az azóta a kitgumi mészárlás néven emlegetett atrocitás során az LRA végigmészárolta a térség falvait. Két fiút például egymással verettek halálra botokkal, miközben a katonák mulattak a szerencsétleneken. A kitgumi mészárlások azonban Normanben felébresztették a honvágyat, és hamarosan – az első adandó alkalommal megadta magát az ugandai kormánykatonáknak, akik kórházba vitték.

Annyira megváltozott, hogy saját szülei sem ismertek rá. Mikor végül mégis hazavitték a kórházból a korábban ájtatos életet élő, eminens, tisztelettudó fiú helyett teljesen mást kaptak vissza. Erőszakos volt, egy alkalommal nővérét majdnem a tűzbe rugdosta, máskor unokatestvérét verte meg annyira, hogy az kórházba került. „Nagyon durva voltam, még a szüleimmel is. Néha meg akartam ölni őket” – emlékezett vissza Norman.

Több éves terápia kellett személyisége újjáépítéséhez. Ehhez egy egyszerű üzenetet kellett állandóan ismételgetni: nem a te hibád volt. A csoportterápia – amelynek során más korábban elrabolt túlélőkkel játszott – ugyancsak hasznosnak bizonyult. Ma Norman boldog házasságban élő kétgyermekes édesapa, és a társadalom egyenrangú tagjának érzi magát. Visszatérő rémálmaiban azonban valaki el akarja rabolni.

Norman attól tart, hogy – a többek szerint a Közép-Afrikai Köztársaságban tartózkodó Kony visszatér a megfogytakozott, de még mindig aktív LRA élén.

8. számú melléklet: Hozzászólások Sreypov Chan történetéhez

„Ez egyszerűen szomorúvá és DÜHÖSSÉ tesz.”

„Szerintem, ha megérintett ez a cikk, akkor tennünk kell valamit. Ez nem történhet meg, nem szabadna megtörténnie. Nézd meg ezt az oldalt: <http://www.destinyrescue.org/aus/> Minden apró dolog, amit teszünk számít és sokkal jobb megpróbálni tenni valamit, mint hátraülni és hagyni, hogy megtörténjen.”

„Az adományozás valóban nagy segítség, de a figyelemfelkeltés is.”

„Az azonnali cselekvés az egyetlen, amivel megállíthatjuk a gyermek prostitúciót.”

Aczél, Petra 2003. Erős Szavak. *Világosság* 11-12:171-178

Barthes, Roland 1966. An Introduction to the Structural Analysis of Narrative. *New Life History* 6/2: 237-272.

Edson Escalas, Jennifer. 2007. Self-Referencing and Persuasion: Narrative Transportation versus Analytical Elaboration *Journal of Consumer Research* 33:427.

Fisher, Walter R. 1984. Narration as human communication paradigm: the case of public moral argument. *Communication monographs* vol. 51:1-22

László, János 2005. A történetek tudománya. Bevezetés a narratív pszichológiába. Budapest: Új Mandátum Kiadó

MacIntyre, Alasdair 1999. Az erény nyomában. Budapest: Osiris Kiadó.

Paul F. Lazarsfeld – Robert K. Merton 1948. Tömegkommunikáció, közízlés és szervezett társadalmi cselekvés. In: Angelusz Róbert– Tardos Róbert – Terestyéni Tamás (szerk.): Média- Nyilvánosság- Közvélemény. Budapest: Gondolat Kiadó, 17-35.

Gazdagabb, de fejletlenebb: ENSZ-JELENTÉS AZ ARAB TÉRSÉG ELMARADOTTSÁGÁRÓL. HVG 2002/34:22-24.

ALLEN, REBECCA 2006. News Feature v. Narrative: What's the Difference? Elérhető az interneten: <http://www.niemanstoryboard.org/2006/01/09/news-feature-v-narrative-whats-the-difference/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

ÁGOSTON, ZOLTÁN 2010. Kézlevágás csokilopásért. Elérhető az interneten: http://nol.hu/kulfold/kezlevagas_csokilopasert-849451

- Utoljára ellenőrizve 2014.04.10.

BIRKÁS, BÉLA - LÁBADI, BEATRIX . Az arcok szerepe a társas megismerési folyamatokban. Elérhető az interneten: http://www.evuciospszichologia.hu/uploads/9/3/4/5/9345921/szocilis_kognici_bblb.pdf

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

CALLAHAN, PEGGY 2005. RAMBHO- Survivor in India. Elérhető az interneten: <https://www.freetheslaves.net/sslpage.aspx?pid=357>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

DEIBERT, MICHAEL: The Problem with Invisible Children's "Kony 2012" Elérhető az interneten: <http://africanarguments.org/2012/03/08/the-problem-with-invisible-childrens-kony-2012-by-michael-deibert/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

DI LORENZO, ANTHONY 2012. The Power of Digital Narrative: Kony 2012 as Case Study Elérhető az interneten: <http://blogs.luc.edu/adilorenzo/2012/03/20/the-power-of-digital-narrative-kony-2012-as-case-study/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

FESSLER, EMMA 2012. Kilenc nőnek vágták le az orrát 2011-ben - Ma is reménytelenül kiszolgáltatottak a pakisztáni nők. Elérhető az interneten: <http://www.life.hu/drlife/20120626-ma-is-remenytelenul-kiszolgáltatottak-a-pakisztani-nok.html>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

FISHER, MAX 2013. This map shows where the world's 30 million slaves live. There are 60,000 in the U.S. Elérhető az interneten: <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2013/10/17/this-map-shows-where-the-worlds-30-million-slaves-live-there-are-60000-in-the-u-s/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

FITZPATRICKS, TERRY 2010. Rambho: Survivor of Child Slavery in India. Elérhető az interneten: <http://ftsblog.net/tag/bal-vikas-ashram/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

HSU, JEREMY 2008. The Secrets of Storytelling: Our Love for Telling Tales Reveals the Workings of the Mind Elérhető az interneten: <http://www.scientificamerican.com/article/the-secrets-of-storytelling/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

JYOTI, RAO Assessing Child Domestic Labour in India elérhető az interneten: http://www.unicef.org/india/child_protection_2053.htm

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

KIELBURGER, MARC- KIELBURGER, CRAIG 2007. It all started with a single headline Elérhető az interneten:

http://www.thestar.com/news/2007/05/03/it_all_started_with_a_single_headline.html

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

LEMMON, TZEMACH, GAYLE 2009. An Unspeakable Crime Elérhető az interneten: <http://www.thedailybeast.com/articles/2009/12/28/afghanistans-unspeakable-crime.html>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

NELSON, SARA C. 2013. Aesha Mohammadzai, Afghan Woman Mutilated By Taliban Urges Abused Women 'Never Give Up' (PICTURES) Elérhető az interneten: http://www.huffingtonpost.co.uk/2013/02/26/aesha-mohammadzai-afghan-woman-mutilated-taliban-abused-women-pictures_n_2765436.html

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

PESTA, ABIGAIL 2011. Diary of an Escaped Sex Slave Elérhető az interneten: <http://www.marieclaire.com/world-reports/news/diary-escaped-sex-slave>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

RUKEYS, MURIEL. Speed of Darkness. Elérhető az interneten: <http://www.poetryfoundation.org/poem/245984>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

SMITH, CRAIG. How Many People Use 415 of the Top Social Media, Apps and Tools? <http://expandedramblings.com/index.php/resource-how-many-people-use-the-top-social-media/#.UxxQ6YWxVK0>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

WATSON, LEON- FARBEROV, SNEJANA 2013. Tragic Time cover girl Aesha is just weeks from completing series of painful surgeries to give her a new nose after she was mutilated by her Taliban husband Elérhető az interneten: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2323274/Aesha-Mohammadzai-Fearless-Time-cover-girl-Aesha-just-MONTHS-away-getting-new-nose-mutilated-Taliban-husband.html>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

YERMAN, MARCIA G. 2012. “The Dancing Boys Of Afghanistan” — Examining Sexual Abuse Elérhető az interneten: <http://www.mgyerman.com/2012/02/14/the-dancing-boys-of-afghanistan-examining-sexual-abuse/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Döbbenetes vallomás: megalázták, ütötték-verték futtatói a magyar szexrabszolgát Elérhető az interneten:

http://www.atv.hu/szines/20100119_dobbenetes_vallomas_konyortelen_stricik_utottek_vertek_a_magyar_szexrabszolga_lanyt

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Heider - Simmel kísérlet. 1944. Elérhető az interneten:

<http://www.youtube.com/watch?v=sZBKer6PMtM>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

The Importance of Stories. Elérhető az interneten:

<https://www.boundless.com/communications/supporting-your-ideas/using-life-experience-narrative/the-importance-of-stories/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.06.10.

What is empathy? Elérhető az interneten:

<http://greatergood.berkeley.edu/topic/empathy/definition>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Q&A with Producer Jamie Doran and Reporter Najibullah Quraishi. Elérhető az interneten:

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/dancingboys/etc/qa.html>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Join The Discussion. Elérhető az interneten:

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/dancingboys/talk/>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Warrant of arrest for Joseph Kony Elérhető az interneten: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc97185.PDF>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Encyclopedia Britannica: Joseph Kony. Elérhető az interneten:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1017670/Joseph-Kony>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Kony 2012 Elérhető az interneten: <https://www.youtube.com/watch?v=Y4MnpzG5Sqc>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

How 'Kony 2012' Went Viral. Elérhető az interneten:

http://www.huffingtonpost.com/2012/04/12/kony-2012-viral-infographic_n_1421812.html

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Kony 2012 in numbers. Elérhető az interneten:
<http://www.theguardian.com/news/datablog/2012/apr/20/kony-2012-facts-numbers>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Barack Obama amerikai elnök levele a Kongresszusnak Elérhető az interneten:
https://docs.google.com/file/d/0B1mpsxTKZcbbMjNIOTRIM2EtOGE0MS00MDY2LTlmZjUtODFlNzFiYmU0MmUz/edit?hl=en_US

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Trafficking and Slavery Fact Sheet. Elérhető az interneten:
<http://www.freetheslaves.net/Document.Doc?id=34>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Cambodia's History and Human Trafficking. Elérhető az interneten:
http://www.afesip.org/about-us/history#_ftn9

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Sex Trade Cambodia Elérhető az interneten:
<https://www.youtube.com/watch?v=chVvfSizsIA#t=194>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Somaly Mam: Cambodian Activist, Humanitarian and Survivor of Sex Slavery Elérhető az interneten: https://www.youtube.com/watch?v=ZuGx5gqzG_E

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

On The Frontline Of The Fight Against Global Sex Trafficking. Elérhető az interneten:
<http://www.poetic-justice.ca/on-the-frontlines-of-the-fight-against-global-sex-trafficking>

- Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Interjú Aesha Mohammadzai-val 2013. Elérhető az interneten:
https://www.youtube.com/watch?v=HC_zsSYXU4c. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Iqbal Masih Elérhető az interneten: <http://moralheroes.org/iqbal-masih>. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

ALBUM: The Dancing Boys of Afghanistan Elérhető az interneten:
<http://quraishifilms.com/gallery.php?p=38>. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

(2013) Forced into fighting: The battle to rid Burma of its child soldiers Elérhető az interneten: <http://metro.co.uk/2013/03/18/forced-into-fighting-the-battle-to-rid-burma-of-its-child-soldiers-3525856/>. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

About Domestic Work. Elérhető az interneten:
http://www.antislavery.org/english/campaigns/home_alone/about_domestic_work_and_slavery.aspx. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Somaly Mam: Cambodian Activist, Humanitarian and Survivor of Sex Slavery
https://www.youtube.com/watch?v=ZuGx5gqzG_E. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Aesha: The Woman from Afghanistan. Elérhető az interneten:
<http://www.aeshasjourney.com/>. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

Afghan's Time cover girl Aesha Mohammadzai reveals new nose after reconstructive surgery.
Elérhető az interneten. https://www.youtube.com/watch?v=HC_zsSYXU4c. Utoljára ellenőrizve: 2014.04.10.

"Az emberölés megváltoztat": gyilkolni tanították az ugandai gyerekkatonát. Elérhető az interneten: <http://www.atv.hu/kulfold/20140214-ugandai-gyerekkatonak-az-emberoles-megvaltoztat>. Utoljára ellenőrizve: 2014.06.02.